

DE SOCIAAL-MAATSCHAPPELIJKE POSITIE VAN DE MARRONS

Seminar “Vrede, Vrijheid en Onafhankelijkheid: Marrons in ontwikkelingsperspectief”

Marten Schalkwijk, 8 oktober 2010

Marrons heb ik leren kennen als mensen die vooral vooruit kijken en dat is misschien wel hun grootste kracht. Een groep met een sociaal-maatschappelijke achterstand kan lang stil blijven staan bij die achterstand. Je kan jezelf gaan zien en bespreken als slachtoffer van andere groepen. Of als slachtoffer van de geschiedenis. De Marrons kennen hun geschiedenis heel goed en weten precies wat er allemaal is gebeurd. Ze zouden compensatie voor alle aangedaan leed in de koloniale tijd aan het oude moederland kunnen gaan vragen. Ze zouden hetzelfde kunnen vragen aan de politici in de stad voor de opgelopen achterstanden als gevolg van falend overheidsbeleid. Toch blijven de meeste Marrons niet bij dit soort zaken stilstaan, maar kijken ze naar de toekomst en hoe ze zich kunnen ontwikkelen.

Het thema “Vrede, Vrijheid en Onafhankelijkheid: Marrons in ontwikkelingsperspectief” ademt een positieve geest uit. Het gaat om de hoogtepunten zoals Vrede, Vrijheid en Onafhankelijkheid en niet om vele dieptepunten die er ook waren. Bij de voorbereidingen van zo een lezing zit je met de vraag welke invalshoek je zal kiezen en welke toon je moet zetten. Ik kan u een heel droevig verhaal voorhouden over de enorme achterstand die de Marrons als groep nog steeds in Suriname hebben. Ik heb echter gekozen om vandaag vooral de positieve kanten en uitdagingen die daarmee gepaard gaan aan u voor te houden. Daarbij zal ik de minder goede zaken wel aanstippen, maar niet het middelpunt maken van mijn betoog.

Slide 2: bevolking naar etniciteit in 1964 en 2004

Een van de meest opvallende zaken m.b.t. de Marrons is de enorme demografische ontwikkeling. Bij de laatste volkstelling (2004) bleek dat de Marrons thans met 16% de derde grootste bevolkingsgroep in Suriname zijn. In 1964 maakte de groep nog 9% van de bevolking uit. De groei is vooral het gevolg van de verbeterde gezondheidszorg (minder babysterfte) in het binnenland, relatief grote gezinnen en relatief kleinere migratie naar het buitenland.

Slide 3: Urbanisatie

Naast de demografische groei is er ook sprake van een duidelijk urbanisatieproces, waarbij een relatief grotere groep Marrons thans in urbane gebieden woont. Volgens de volkstelling van 1950 woonden er maar 37 “Boschnegers” in Paramaribo t.w. 28 mannen en 9 vrouwen. In 1964 woonden er 668 marrons in de stad (nog geen 1% van Paramaribo en nog geen 2% van alle marrons). In 1972 was dit gestegen tot 2542 personen (iets meer dan 2% van de bevolking van Paramaribo en 7% van alle Marrons). In 1980 is etniciteit niet te achterhalen in de volkstelling, zodat we pas in 2004 weer cijfers hebben. Uit een groot onderzoek onder 4000 huishoudens kunnen we echter halen dat 5% van de hoofden van deze huishoudens Marrons waren.¹ Volgens de volkstelling van 2004 waren er 72.553 Marrons in Suriname.²

¹ Aart Schalkwijk & Ad de Bruijne: Van Mon Plaisir tot Ephraïmszegen, welstand, etniciteit en woonpatronen in Paramaribo. Instituut voor Sociale Geografie, Universiteit van Amsterdam, 1997 (druk: Leo Victor).

² Ik schat zelf dat dit hoger ligt, vanwege het groot aantal personen met “onbekende” etniciteit, waaronder m.i. veel Marrons.

Hiervan woonde ongeveer waarvan de helft in de drie binnenlandse districten en de andere helft dus buiten deze districten. Daarvan woonden de meesten in Paramaribo en omgeving. De exacte cijfers heb ik niet gevonden, maar naar schatting bestaat zo een 15% tot 16% van de inwoners van Paramaribo momenteel uit Marrons.

Het aantal Marrons in Paramaribo en andere urbane gebieden is vooral de afgelopen twintig jaar enorm gegroeid. Die migratie naar de stad is niet altijd vrijwillig gegaan, want door de Binnenlandse Oorlog moesten plotseling duizenden Marrons vluchten voor het oorlogsgeweld. Anderen vluchten naar Moengo en Frans Guyana en later keerde een deel terug uit Frans Guyana, maar ging toen niet meer terug naar de dorpen (die er vaak niet meer waren) maar naar Paramaribo, Moengo en Albina. In het district Marowijne woont zo een 85% van de bevolking in twee urbane gebieden t.w. Moengo en Albina. Maar ook door de bouw van de stuwdam in 1964 is er een grote groep noodgedwongen verhuisd naar dorpen beneden het stuwmeer. Vandaar is de migratie naar de stad continu bevorderd door gebrek aan werk en verdere scholing.

Deze demografische groei en verschuiving heeft verschillende sociaal-maatschappelijke gevolgen gehad voor de groep met zowel positieve als negatieve kenmerken.

Slide 4: Godsdienst in 1964 en 2004

We zien dat in 1964 nog zes van de tien Marrons aanhangers waren van de stamgodsdienst, terwijl de andere vier Christen waren. In 2004 is deze verhouding m.n. als gevolg van de urbanisatie behoorlijk gewijzigd. Volgens de laatste volkstelling waren inmiddels zes van de tien Marrons Christen, terwijl twee de stamgodsdienst aanhingen en de andere twee geen godsdienst hadden.

Nieuwe groepen die urbaniseren beginnen meestal onder aan de maatschappelijke ladder, vooral als men laag geschoold is. Dat is ook gebeurd met de Marrons. We zien ze dan ook vooral wonen in de buurten met goedkopere huizen. We kennen ook de problematiek van kraakwoningen en wijken. Slechts langzaamaan vinden armere groepen hun weg naar betere woningen en betere wijken. Meestal komt dat nadat men beter geschoold is en beter betaald werk krijgt.

Schalkwijk en de Bruijne beschrijven op basis van het huishoudonderzoek van 1992 in Paramaribo de volgende beschrijving: "Bosnegers zijn relatief gezien de armste bevolkingsgroep; 41% van alle Bosnegers behoort tot de allerarmsten ... Een aanzienlijk deel van hen is slecht gehuisvest op erven met meerdere woningen, met wateraansluiting op het erf ... De meerderheid woont in een huurwoning ... Bosnegers hebben van alle bevolkingsgroepen de grootste huishoudens met gemiddeld 6,3 personen" (1997:95).

Slide 5: Gemiddeld inkomen in 2000 per etnische groep.

De trek naar de stad is dus voor velen niet makkelijk geweest en resulteerde in een situatie met slechte huisvesting, gebrekkige hygiëne, waardoor meer kans op ziekte, hoge werkloosheid, lage scholing, e.d. De sociale controle die er in een dorp nog was viel weg en kinderen waarvan de ouders werken of hosselen zijn dan vaak aan zichzelf overgeleverd en presteren minder op school. Volgens een ander

huishoudonderzoek uit 2000 bleek dat de Marrons gemiddeld de laagste inkomens hadden van alle etnische groepen dat zelfs 40% beneden het algemeen gemiddelde lag.³

Via goed en stimulerend beleid kan je de achterstandspositie van een bepaalde groep versneld wegwerken. In het geval van de Marrons heeft dat beleid ontbroken en moest men zelf zijn weg vinden. Dat betekent niet dat men in de achterstandssituatie blijft, maar wel dat het langzamer weggewerkt wordt. Dat zien we in de praktijk dan ook gebeuren. We zien dat er uit de groep kinderen via het onderwijs hun weg vinden tot in de hoogste opleidingen. Na een bepaalde tijd zijn zaken in een samenleving dan weer beter gebalanceerd tussen groepen. Het is alleen jammer dat de overheid met name de vluchtelingen indertijd niet via stimulerend beleid een duwtje in de rug heeft gegeven.

Tot nu toe heb ik het vooral gehad over de situatie van Marrons in Paramaribo. De situatie in het binnenland is over het algemeen zo dat de Marrons op vele punten beneden het gemiddelde scoren bijv. gebrek aan waterleiding, electriciteit, kwalitatief slechter onderwijs, minder inkomen, e.d. Het is een zwaar leven, maar aan de andere kant zien we dat het huisvestingsprobleem in het binnenland juist minder groot is en iedereen wel een huisje heeft. Ook is er meer sociale opvang voor kinderen en ouderen.

De Marrons in urbane gebieden hebben ondanks de problemen toch meer kansen dan degenen in het binnenland om maatschappelijk te stijgen. We hoeven maar naar het onderwijs in het binnenland te kijken om te weten hoe weinig geslaagden van de lagere scholen in het Tapanohonygebied of het boven-Suriname gebied uiteindelijk op de universiteit terecht komen. Hooguit een enkeling. De meeste Marrons die de universiteit afronden zijn niet uit het verre binnenland afkomstig, maar uit Paramaribo en het kustgebied. Het zijn vaak dus geurbaniseerde Marrons. We zien echter dat er een groeiende kader is onder de Marrons met vele academici en hoog opgeleide personen.

Vanuit het binnenland is het ook moeilijk gebleken om voorzieningen van de Staat af te dwingen. Er is een traditioneel gezag en er is een Ministerie van Regionale Ontwikkeling, maar dat Traditioneel Gezag kan maar beperkt zaken afdwingen. Men is toch vaak overgeleverd aan de goodwill van de overheid en politici. De grotere zichtbaarheid van Marrons in Paramaribo en m.n. ook in de ambtenarij, de Nationale Assemblee en Regering, biedt meer kansen om voorzieningen af te dwingen en om beleid om te buigen. Zo zien we dat in het verleden de ontwikkelingsvisie van regeringen vaak onvoldoende rekening hield met de belangen van de bewoners van het binnenland. Dat hebben we gezien met de bouw van de stuwdam in 1964, maar ook met de enorme hoeveelheid verdragsmiddelen uit Nederland. Men heeft veel geld vermorst in West Suriname, waar vrijwel niemand woont, terwijl er heel weinig is gestopt in gebieden als Tapanahony en de boven-Suriname waar de grootste concentraties van binnenland-bewoners zijn.

Slide 5: Landbouw en ondernemerschap

Er is dus een mensgericht ontwikkelingsbeleid nodig d.w.z. investeer vooral daar waar de mensen wonen en investeer ook in de mens bijv. via onderwijs, vaardigheden, gezondheid. Ontwikkeling gaat om verbetering van de situatie van mensen en hun definitie van wat ze willen. Dat betekent dat we

³ABS Huishoud Budget Onderzoek 1999/2000 (Paramaribo 2001) in Paramaribo, Wanica en Nickerie gedaan onder 1255 huishoudens. Gemiddelde inkomen was Sf 327,056 met laagste groep Marrons (Sf 185,498) gevolgd door Hindostaan (Sf 292,001), Creool (Sf 322,623), Javanen (Sf 350,640), en Gemengd (Sf 409,375).

meer input moeten krijgen uit de lokale gemeenschappen, zowel uit het binnenland als uit de buurten in de stad. Die communicatie moet goed zijn, want anders krijg je weer patronage en centralistisch beleid.

Als we kijken naar de potentie van de Marrons dan zien we dat die nog steeds onvoldoende benut worden. De meeste landbouwers in Suriname zijn Marrons, want de meeste Marrons in het binnenland leven van de landbouw. Wat wordt er echter gedaan om deze potentie te benutten? Hoeveel aandacht heeft het ministerie van Landbouw in de afgelopen jaren aan deze groep gegeven? Er is geen enkele landbouwschool in het binnenland.

Marrons hebben ook een goede mentaliteit voor zelfstandig ondernemerschap. Ze zijn toch vrij individualistisch ingesteld, kunnen sparen, hebben drive en zijn niet bang om risico te nemen. Velen leven van hun klein ondernemerschap, maar in hoeverre wordt dit gestimuleerd? Hoeveel toegang is er tot kredietfaciliteiten, hoeveel ondersteuning is er voor beginnende ondernemers m.n. in het binnenland?

Ik noem deze kwaliteiten omdat ze in feite schaars zijn in Suriname. Wij hebben te weinig landbouwers en te weinig ondernemers, want uit die hoek zal veel meer geproduceerd moeten worden. Er lijkt een tendens te zijn om Marrons om te vormen tot ambtenaren en ik denk dat dit geen goede tendens is. Uit onderzoek in het binnenland is gebleken dat de overheid in het binnenland nu al de grootste werkgever is, want 47% van alle loontrekkers is in dienst van de overheid. Als we de leerkrachten en andere semi-overheidsdiensten hierbij tellen dan wordt dit percentage zelfs 64%. Indirect betaalt de overheid ook een vergoeding aan het Traditioneel Gezag (granmans, kapiteins en basjas) en als we die ook als werkenden zien dan wordt het percentage zelfs 79%.

Hoeveel meer zal de overheid nog kunnen doen? Het is duurzamer wanneer wordt ingespeeld op de sterke kanten van de Marrons als landbouwer en ondernemer en deze aspecten worden gestimuleerd. Dit zal de groep economisch ten goede komen. Laat mij er meteen bij zeggen dat dit geen eenvoudige taak is, maar het biedt wel meer perspectief dan het steeds verder uitbreiden van het ambtenaren-apparaat.

Slide 6: huwelijk en echtscheiding naar etniciteit

Er zijn nog vele aspecten waar op ingegaan kan worden. Martina Amoksi heeft recent een boekje uitgegeven waarin de situatie van de Marronvrouwen in de stad wordt beschreven. De positie van de vrouw is heel belangrijk ook binnen het gezinsleven. Dat gezinsleven is vaak niet zo sterk als bij andere bevolkingsgroepen, waardoor veel vrouwen zelf het huishouden moeten draaien. Dat betekent in de praktijk dat er vaak sprake is van een eenouder gezin, hetgeen ook een aantal problemen met zich meebrengt bijv. minder inkomen voor het huishouden, minder toezicht op kinderen, e.d. In een dorp vangt men elkaars kinderen nog op, maar in de stad is dat moeilijker. Via de kerken wordt er wel meer aandacht voor dit vraagstuk gevraagd, maar het is ook een aspect dat binnen de groep meer aandacht behoeft.

Laat mij tenslotte nog iets zeggen over een belangrijk aspect voor de verdere ontwikkeling van de Marrons. Suriname bestaat uit vele etnische groepen. Elke groep binnen de samenleving wil vooruit gaan en organiseert zich op een bepaald moment om die vooruitgang te realiseren. Wij hebben dat gezien bij de Hindoestanen en bij de Javanen. We noemen dat een emancipatieproces, waarbij de groep zich van een regionale groep omvormt tot een meer nationale groep. Het emancipatieproces is geslaagd wanneer die groep op allerlei gebieden in de samenleving zichtbaar en succesvol is bijv. in de economie, in het bestuur, in het onderwijs, etc. De Marrons zitten in dit emancipatieproces, waarbij zij hun plaats in de samenleving innemen.

Emancipatie van de ene groep kan ten koste gaan van andere groepen, omdat men posities inneemt die vroeger door anderen waren bezet. Dat kan tot spanningen leiden. Dat proces leidt eerder tot spanningen wanneer de economie niet groeit en men dus dezelfde koek wil verdelen en de bestaande groepen dus met minder genoeg moeten nemen (zero-sum game gedachte). Wanneer de nationale koek echter groter wordt hoeven anderen vaak niet in te leveren, terwijl de nieuwe groep toch haar posities kan innenemen.

Als de groep meer posities gaat bekleden dan zal ze ook meer verantwoordelijkheid moeten dragen. Dat betekent dat men niet alleen voor de eigen groep meer kan opkomen, maar het algemeen belang centraler moet stellen. Het betekent ook dat groep zich meer moet gaan integreren in het geheel. Emancipatie en integratie zijn complexe processen en het vraagt van de leiders dat ze dat in goede banen moeten kunnen leiden. In onze samenleving hebben we alleen minderheden en moeten we steeds rekening met elkaar houden omdat er balans in de samenleving moet zijn. Het vinden van een nieuwe balans is complexen moeilijk, omdat je steeds moet geven en nemen. Er moet echter ook een goede balans zijn binnen de groep zelf, waarbij bijvoorbeeld het binnenland niet achter mag blijven t.o.v. de stad. De Marrons zijn van nature echter hele goede diplomaten en dat zal zeker van pas komen in situaties waar de balans gevonden moet worden.

Conclusies

1. Voortgaande demografische groei en urbanisatie zal de Marrons als groep belangrijker maken in de Surinaamse samenleving.
2. Urbanisatie van een nieuwe etnische groep brengt in het begin veel sociaal-maatschappelijke problemen met zich mee, maar geeft de groep tevens toegang tot de voorzieningen in de stad. Benutting van deze voorzieningen kan de groep versterken in haar emancipatie- en mobilisatieproces.
3. De verschillen tussen de in stamverband levende Marrons in het binnenland en de geurbaniseerde Marrons wordt eerder groter dan kleiner.
4. Het emancipatie- en integratieproces van de Marrons is in volle gang maar verdient meer structurele aandacht in het beleid.

Aanbevelingen

1. De sociaal-maatschappelijke achterstand van grote delen van de Marrons kunnen via een goed en stimulerend beleid versneld worden weggewerkt, waardoor het integratieproces wordt bevorderd. Hierbij moet m.n. gedacht worden aan maatregelen op gebied van onderwijs, maar ook huisvesting, buurt- en dorpsontwikkeling.
2. Via het versterken van gezinnen bij de Marrons kan de sociaal-maatschappelijke positie versterkt worden.
3. De economische bijdrage van de Marrons dient vergroot te worden, waarbij de potenties op gebied van landbouw en ondernemerschap benut moet worden. Dit biedt veel meer mogelijkheden voor de ontwikkeling van de groep zelf dan toenemende incorporatie in het ambtenarenapparaat.

Ik dank u voor de aandacht